

door den Hoogen Raad geijkt, over een vereeniging, die den termijn harer rechtspersoonlijkheid liet verstrijken en zich daarmede een mooie erfenis zag ontgaan, gaf er enkele jaren geleden ten onzent een treffend blijk van, toen ze Hamaker noopte tot een geniale proeve van positief-rechtelijke sofistèrij, Hijmans het laatste stootje gaf, waardoor hij zich blindelings in de armen van het rechtsgevoel stortte en Mej. Polano inspireerde tot een niet onverdienstelijk proefschrift, waarin zij het niet ten onrechte voor den rechter opnam, op wiens schouders toch waarlijk niet de schuld rustte in dezen.

Vat ik thans dit deel van mijn betoog saam, dan meen ik te mogen zeggen, dat de historie en de werkelijkheid om ons heen ons leeren, dat voor een goede privaatrechts-ordening noodig is, dat het volk, de Overheid en de rechter alle worden erkend als bron van positief recht en dat daarnevens een middel bestaat, om in buitengewone gevallen van conflict tusschen den hooger norm en het positieve recht, dat daarvan de voor de overgrootste meerderheid der gevallen voldoende, meer vaste en daardoor meer bruikbare, neerslag is, de zege te verschaffen aan de eerste.

II.

Zijn met het voorgaande de bronnen der privaatrechts-ordening aangewezen, dan kom ik thans aan het tweede deel mijner taak, en heb ik de onderlinge verhouding nader te bepalen, waarin zij tot elkander staan. Naar den eisch van het „hic et nunc” volsta ik met de aanduiding der grootte gezichtspunten.

Zie ik wel, dan zijn het vooral drie vragen, die zich daarbij voordoen. Vooreerst: hoe verhoudt zich het Overheidsrecht tot het volksrecht? Dan in de tweede plaats: welke is de plaats, die omgekeerd dat volksrecht tegenover het Overheidsrecht inneemt? En eindelijk in de derde plaats: hoe staat de rechter bij de rechtsvorming tegenover die beide andere?